

PROJEKTI ODJELA ZA HRVATSKI STANDARDNI JEZIK INSTITUTA ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE I JEZIČNO NORMIRANJE

LANA HUDEČEK, MILICA MIHALJEVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska, lhudecek@ihjj.hr,
mmihalj@ihjj.hr

Sažetak U radu se predstavljaju projekti koji se trenutačno provode na Odjelu za hrvatski standardni jezik u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Osobita se pozornost posvećuje četirima povezanim projektima: *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*, *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*, *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* i *Religijski pravopis*. Analizira se metodologija primijenjena u navedenim projektima te način na koji se u njima ostvaruje normativnost. Posebna se pozornost posvećuje jezičnim savjetima, koji su važna sastavnica svih navedenih projekata.

Ključne riječi:

hrvatski jezik,
jezična norma,
jezični savjeti,
rječnik,
pravopis,
terminološka baza

PROJECTS OF THE DEPARTMENT OF CROATIAN STANDARD LANGUAGE OF THE INSTITUTE OF CROATIAN LANGUAGE AND LINGUISTICS AND LANGUAGE STANDARDISATION

LANA HUDEČEK, MILICA MIHALJEVIĆ

Institute of Croatian Language and Linguistics, Zagreb, Croatia,
lhudecek@ihjj.hr, mmihalj@ihjj.hr

Abstract This paper presents projects that are currently in progress at the Department of Croatian Standard Language in the Institute of Croatian Language and Linguistics. The focus is on four related projects: *The Croatian Web Dictionary – Mrežnik*, *Croatian Linguistic Terminology – Jena*, *Male and Female in the Croatian Language*, and *the Orthographic Manual of Religious Terms and Names*. The analysis focuses on the methodology used in these projects, and on how normativity is realised. Special attention is paid to language advice, which forms an essential component of all these projects.

Keywords:

Croatian language,
language norm,
language advice,
dictionary,
orthographic
manual,
terminological
database

1 Uvod

Standardni je jezik autonoman, stabilan u prostoru, elastično stabilan u vremenu, normiran i višefunkcionalan. Iz te definicije standardnoga jezika proizlaze i temeljne zadaće Odjela za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje određene *Programom znanstvenih istraživanja i strategijom razvoja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2017. – 2021.* U *Strategiji* se navodi i ostvarivanje znanstvenih i stručnih zadataka povezanih s oblikovanjem i njegovanjem hrvatskoga standardnog jezika, njegova ustroja i funkcioniranja u društvu na hrvatskome jezičnom prostoru. Temeljna je zadaća Odjela za hrvatski standardni jezik proučavati hrvatski standardni jezik na svim jezičnim razinama. U Odjelu se provode istraživanja iz područja standardologije (normativistike), jezičnoga planiranja, leksikologije, leksikografije, etnolingvistike, frazeologije i terminologije te se daju jezični savjeti, provode jezična vještačenja i lektoriraju tekstovi. Standardni je jezik sustav uređen eksplicitnom (svjesnom, planskom) normom, tj. pravilima (pravopisom i gramatikom) i popisom (normativnim rječnikom). U Odjelu se izrađuju i posuvremenjuju temeljni normativni priručnici: pravopis, gramatika, rječnik i jezični savjetnik, koji se nalaze i na mrežnim stranicama Instituta *Jezike hrvatski*. Jedna je od trajnih djelatnosti Odjela jezično savjetništvo. Na odjelu se izrađuju savjeti za mrežne stranice *Jezični savjetnik*, na kojima se nalaze odgovori na najčešće jezične nedoumice, i *Bolje je hrvatski!*, na kojima se nalaze prijedlozi hrvatskih zamjena za anglizme koji su neprilagođeni ušli u uporabu u hrvatskome jeziku. Dugoročni je zadatak izrada normativnih terminoloških priručnika i funkcionalnostilskih priručnika hrvatskoga standardnog jezika. To se posebno odnosi na publicistički, administrativni i znanstveni stil, tj. na stilove koji su normom obvezaniji. Trenutačno se u Odjelu za hrvatski standardni jezik provode ovi projekti: *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik* (voditeljica: Lana Hudeček), *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* (voditeljica: Milica Mihaljević), *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* (voditeljice: Lana Hudeček i Milica Mihaljević), *Religijski pravopis* (voditeljice: Lana Hudeček i Milica Mihaljević), *Kolokacijska baza hrvatskoga jezika* (voditeljica: Goranka Blagus Bartolec) i *Baza sastavljenoga i nesastavljenoga pisanja* (voditeljica: Ermina Ramadanović). Trenutačno je u tijeku prijava novih projekata *Hrvatski jezik u Europskoj uniji* (voditeljica: Irena Miloš) i *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj* (voditelj: Kristian Lewis).

2 Četiri projekta Odjela za hrvatski standardni jezik

U ovome će se radu prikazati odnos prema normi i jezičnim savjetima u četirima usko povezanim projektima: *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*, *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*,¹ *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* i *Religijski pravopis*.

2.1 Mrežnik

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik nastavak je istraživačkoga projekta Hrvatske zaklade za znanost, koji je počeo 1. ožujka 2017., završio 31. srpnja 2021. te se nastavlja kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Projekt je pokrenut kako bi se izradio suvremen, teorijski utemeljen mrežni rječnik hrvatskoga jezika, odnosno njegov je cilj izrada prvoga hrvatskog jednojezičnog općeg rječnika pisanoga za objavu na mreži. Dosad su ostvareni ovi rezultati: 1. postavljen je teorijski okvir za izradu prvoga hrvatskog jednojezičnog e-rječnika, 2. izrađene su skice riječi za hrvatski jezik, 3. sastavljen je hipertekstni igrificirani višemedijski (izgovor natuknica, slike) rječnik od 10 000 natukničkih jedinica u osnovnome modulu te 3000 u modulu za učenike i 1000 jedinica u modulu za učenike koji uče hrvatski kao ini jezik, 4. sastavljene su popratne baze (*Jezični savjetnik za učenike nižih razreda osnovne škole*, *Baza etnika i ketika* i *Baza frazemskih etimologija* te je započet rad na *Bazi veznika*),² 5. sastavljena je demoinačica odostražnoga rječnika nastaloga na temelju *Mrežnikova* abecedarija, 6. sastavljena je radna inačica monografije o *Mrežniku* (dostupna na <http://ihj.hr/mreznik/page/monografija/34/>), 7. organizirana je međunarodna konferencija *E-rječnici i e-leksikografija* (2019.) te okrugli stol *Rječnik i stereotipi* (2020.),³ 8. ostvarena je suradnja s Odsjekom za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, projektima *Jena* (u suradnji s kojim je sastavljen i *Pojmovnik e-leksikografije*), *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* i *Religijski pravopis* analiziranim u ovome radu te mnogim europskim institucijama na kojima su suradnici na projektu boravili na usavršavanju. Demoinačica rječnika (A – F) dostupna je na adresi <https://rjecnik.hr/mreznik/>.

¹ O nekim aspektima odnosa projekata *Mrežnik* i *Jena* vidi i u radu Hudeček i Mihaljević 2019a.

² Tijekom 2022. godine u okviru projekta počeo će se sa sastavljanjem *Etimološke baze* te će rječnički članci u *Mrežniku* biti dopunjeni etimološkim podacima.

³ Radovi s konferencije *E-rječnici i e-leksikografija* objavljeni su u *Raspravama: Časopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2, a radovi s okrugloga stola *Rječnik i stereotipi* u *Raspravama* 47/2.

2.2 Jena

Interni projekt *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* nastavak je istoimenoga projekta koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost, a koji je započeo 24. svibnja 2019. i trajao do 23. prosinca 2020. Projekt je pokrenut zbog potrebe usustavljanja hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja, a provodi se u sklopu programa *Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna*⁴. Dosad su ostvareni ovi rezultati: 1. obrađeno je (100 %) oko 1700 preporučenih naziva, njihovih sinonima, antonima, istovrijednica te definicija, 2. napisana je mrežna monografija o jezikoslovnome nazivlju, 3. izrađena je demoinačica jezikoslovnoga korpusa (Marković, Mihaljević, Mihaljević 2020., Marković i Mihaljević 2020.), 4. ostvarena je suradnja s nekoliko projekata: *Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – RETROGRAM*, voditeljica: Marijana Horvat, *Dinamičnost kategorija specijaliziranoga znanja – DIKA*, voditeljica: Ana Ostroški Anić, *Sintaktička i semantička analiza dopuna i dodataka u hrvatskom jeziku – SARGADA*, voditeljica: Matea Birtić (projekti Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koje financira Hrvatska zaklada za znanost) i *Slavenski rječnik terminološkoga nazivlja*, voditeljica Viktorija Ivaščenko (međunarodni projekt) te projektima *Mrežnik* i *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* analiziranim u ovome radu. 5. u suradnji sa Znanstvenim vijećem za antropologijska istraživanja HAZU svake je godine organiziran terminološki okrugli stol.

Rad na projektu *Jena* potaknut je činjenicom da za hrvatski jezik ne postoje suvremeniji objasnidbeni terminološki rječnici jezikoslovnoga nazivlja.⁵ Stoga je rad na hrvatskome jezikoslovnom nazivlju iznimno potreban. Rad je potaknut i brojnim terminološkim pitanjima koja najčešće postavljaju učitelji i nastavnici hrvatskoga jezika i studenti.

2.3 Muško i žensko u hrvatskome jeziku

Projekt *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* pokrenut je zbog potrebe višerazinskoga interdisciplinarnoga pristupa izricanju muško-ženskih odnosa u hrvatskome jeziku. Problemu izricanja muško-ženskih odnosa u hrvatskome jeziku može se pristupiti s različitih aspekata, od naglasnih, tvorbenih, normativnih do leksikografskih i terminografskih, sociolingvističkih, pragmatičkih i kontrastivnih. Dakle, tim se

⁴ Više o *Struni* vidi u Nahod 2020. i Bratanić, Ostroški Anić 2013.

⁵ Više o stanju hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja prije projekta *Jena* vidi u Hudeček i Mihaljević 2018.

odnosima u okviru projekta pristupa s različitih aspekata, a normativni, koji se analizira u ovome radu, tek je jedan od njih. Cilj je projekta izrada jedinstvenoga portala tijesno povezanoga s radom na *Mrežniku*, u kojemu je predviđeno posebno polje za muško-ženske parove, i *Jeni*, u kojoj se donose profesijske imenice za mušku i za žensku osobu te se posebna pozornost posvećuje jeziku spolne/rodne (ne)diskriminacije. U sklopu ovoga projekta s dijakronijskoga i sinkronijskoga stajališta istražuje se odnos između roda i spola, nazivlje rodne/spolne (ne)diskriminacije, strategije rodne/spolne nediskriminacije, rodni/spolni stereotipi, govor o nebinarnim osobama, leksikografska obrada mocijskih parnjaka, mocijski parnjaci u poslovicama i frazemima itd.

Istraživanje je interdisciplinarno i temelji se na korpusnoj analizi, istraživanju hrvatske tvorbe riječi (mocijska tvorba), terminološkome istraživanju (nazivlje spolne/rodne nediskriminacije), na pragmalingvističkim istraživanjima (npr. strategije pristojnosti i čuvanja obraza) te na rodnim studijima (*gender studies*). Hrvatski su se jezikoslovci do pokretanja ovoga projekta najviše bavili tvorbenim aspektima, ali je objavljeno i nekoliko teorijskih radova. Bibliografski podatci u radovima koji se odnose na ovu problematiku nalaze se na mrežnim stranicama projekta (<http://ihjj.hr/projekt/musko-i-zensko-u-hrvatskome-jeziku/72/>).

Promjenom društvenih okolnosti dolazi do pojave novih zanimanja (potreba izvođenja muških i ženskih mocijskih parnjaka), novih naziva uglavnom na engleskome jeziku, (npr. *gender diversity*), za koje je potrebno pronaći hrvatski naziv, zakonskih tekstova u kojima se upotrebljavaju muški i ženski ili samo muški mocijski parnjaci, publicističkih tekstova o nebinarnim osobama itd. Sve su to pojave koje bi trebalo znanstveno istražiti kako bi se mogao ponuditi mjerodavan savjet u svakoj konkretnoj situaciji. Dakle, recentno stanje zahtijeva sustavno praćenje i istraživanje navedenih pojava.

2.4 Religijski pravopis

Projekt *Religijski pravopis* od 2014. provodi se kao interni projekt Instituta za jezik i jezikoslovlje. Usmjeren je uspostavi pravopisne norme u tome veoma zahtjevnome području. Potaknut je brojnim upitima koji se odnose na pravopisne probleme povezane s religijskim nazivljem i imenima te problemima s kojima su se autori i urednici *Hrvatskoga pravopisa* suočavali pri donošenju rješenja koja se odnose na

religijske nazive i imena. Iako postoje priručnici koji se bave hrvatskim religijskim nazivljem, većina njih ne rješava ni temeljno pitanje velikoga i maloga slova (npr. natuknice se donose u verzalu ili redom pišu velikim početnim slovom). Upravo zbog toga što ne postoje sustavna istraživanja pravopisa u religijskome području, pokrenut je projekt za koji je dosad: 1. prikupljena i usustavljena građa, 2. sastavljene radne inačice poglavlja s pravopisnim pravilima, 3. provedeno nekoliko istraživanja koja su predstavljena u objavljenim radovima, na predavanjima i na radionicama (<http://ihj.hr/projekt/religijski-pravopis/23/>).

Služba za jezične savjete Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje prikupila je i veći broj upita koji se ne odnose samo na pravopisnu razinu nego i na probleme religijskoga nazivlja te koji će također biti uklopljeni u *Religijski pravopis* kako bi se korisniku dao odgovor na česte upite povezane s vjerskim nazivljem iako nije nužno riječ o pravopisnoj razini. Među tim upitima nalaze se i upiti o muško-ženskim parnjacima/parovima u religijskome nazivlju.

3 Metodologija

Istraživanja provedena u svim četirima prikazanim projektima i predstavljena u ovome radu temelje se na korpusnoj analizi hrvatskih korpusa koji su pretraživi u Sketch Engineu. Ti se korpusi dopunjuju drugim izvorima koji se razlikuju za svaki projekt.

Metodologija je rada na svim navedenim projektima kombinacija deskriptivne metode utemeljene na korpusnoj analizi i normativne analize utemeljene na normativnim i terminološkim načelima.⁶ Pristup je obradi građe deskriptivno-preskriptivan u skladu sa stajalištem da preskriptivizam i deskriptivizam nisu i ne bi trebali biti suprotstavljeni pristupi jer nema preskriptivnoga rada koji se ne temelji na deskripciji koja mu prethodi⁷ te da se samo uključivanjem i preskriptivne sastavnice zadovoljavaju potrebe korisnika, koji je u središtu četiriju analiziranih projekata.

⁶ O terminološkim načelima vidi u Hudeček i Mihaljević 2012. i Hudeček, Mihaljević i Jozić 2020.

⁷ Više o odnosu deskripcije i preskripcije u standardologiji vidi u Hudeček i Mihaljević 2015, o odnosu deskripcije i preskripcije u terminologiji vidi u Hudeček i Mihaljević 2017, a o tome kako normativnu preporuku donosi terminolog, a kako standardolog vidi u Hudeček i Mihaljević 2019b.

Početna je korpusna analiza za sve projekte provedena na općim korpusima hrvatskoga jezika: *Hrvatski jezični korpus* (Ljubešić, Klubička 2016.) i *Hrvatska mrežna rječnica* (Brozović Rončević, Čavar 2008.). Ta je analiza pokazala da ti korpusi obuhvaćaju malo tekstova koji pripadaju znanstvenomu stilu, pa su stoga neprikladni za terminološka istraživanja koja se u prvome redu provode u projektu *Jena*, ali se u određenoj mjeri provode i u ostalim navedenim projektima. Za sve su projekte navedeni korpusi korisni kako bi se mogla provesti usporedba općega i terminološkoga korpusa. Za potrebe projekta *Jena* sastavljen je specijalizirani terminološki jezikoslovni korpus. Metodologija je vođena građom i podređena opisu građe te se uvodi kombinirani pristup primjeren svakomu pojedinom području i problemu. Pri radu na svakome pojedinom potpodručju jezikoslovni problemi, a onda i metodologija, djelomično su drukčiji. Projekt se temelji na metodologiji i teorijskoj podlozi koja je prihvaćena u programu *Struna*. Deskriptivni pristup utemeljen na korpusu kombinira se s normativnim pristupom bečke (vusterijanske) terminološke škole (Wüster 1991: 87–88), koji je ugrađen u bazu *Strune*.

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik piše se u programu *TLexu* prilagođenu za potrebe projekta, a za crpenje podataka iz dvaju spomenutih korpusa upotrebljava se mrežni alat *SketchEngine*, koji omogućuje prikaz konteksta leksema putem tzv. skica riječi (*WordSketches*), odnosno najčešćih kolokacija raspoređenih u sintaktičke kategorije, te pronalazak dobrih primjera uporabe riječi (GDEX). *Mrežnik* je korpusno utemeljen rječnik.⁸ Korpusi se provjeravaju pri definiranju značenja, iz njih se uzimaju primjeri te se s pomoću skica riječi odabiru najrelevantnije kolokacije. Obrađena se rječnička građa uzajamno povezuje u nekoliko kategorija: sinonimi, antonimi, hiponimi, kohiponimi, meronimi, ženski i muški parnjaci. Građa se (pojedina značenja ili cijele natuknice) povezuje s vanjskim mrežnim izvorima: izvorima nastalim u okviru projekta (*Jezični savjeti za učenike, Baza etnika i ketika, Baza frazemske etimologije*) i drugim vanjskim izvorima (*Struna, Kolokacijska baza hrvatskoga jezika, Baza hrvatskih glagolskih valencija, Hrvatska gramatika, Hrvatski pravopis, radovi iz časopisa Hrvatski jezik* itd.). Obrađena i pregledana građa postupno se izvozi za mrežnu aplikaciju i objavljuje na mreži, zasad u demoinačici. Trenutačno se radi i na izvozu podataka iz *TLexa* u repozitorij europske znanstvene infrastrukture CLARIN (repozitorij clarin.si i javni sustav za upravljanje podacima github.com). Time

⁸ Korpusno utemeljen rječnik rječnik je u kojemu se obrađivač služi korpusom, ali može slobodno procijeniti što treba unijeti u rječnik te rječnik može po potrebi dopunjavati i riječima iz drugih izvora te kolokacijama i značenjima koji nisu potvrđeni u korpusu. (*Pojmovnik e-leksikografije* <http://ihj.hr/mreznik/page/pojmovnik/6/>)

će *Mrežnik* biti učinjen dostupnim i za uporabu putem mrežne aplikacije i za strojnu primjenu preuzimanjem podataka iz repozitorija CLARIN. Rječnik je opremljen i višemedijskim sadržajima, izgovorom, slikama, igrama. Velika je novost toga rječnika da je igrificiran.⁹

U projektu *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* početna analiza temelji se na upitima korisnika i analizi navedenih općejezičnih korpusa. Usto se posebno provodi dijakronijska analiza povijesnih izvora (uglavnom gramatika i rječnika) te sinkronijska analiza različitih dokumenata, npr. *Gender-neutral Language in the European Parliament*, *Gender Equality Law Center*, *Gender-sensitive Communication*, *Guidelines for Nonsexist Language in APA Journals*, *Portrayal Guidelines for Gender Balanced Representation*, *United Nations Human Rights*, *editage Insights*, *Pojmovnik rodne terminologije*, *Zakon o ravnopravnosti spolova* i *Ženska soba*. *Jezik ravnopravnosti*, *interni dokumenti Europske unije*, *Gender Equality Glossary (Glosar rodne ravnopravnosti EIGE-a / Europske agencije za rodnu ravnopravnost, interni materijali)* itd.

U tijeku je i izrada rodno-spolnoga korpusa koji će također biti pretraživ u Sketch Engineu. Pri uspostavljanju tvorbenih i normativnih odnosa važnu ulogu imaju odostražni rječnici,¹⁰ u kojima se mogu provjeriti tvorbeni modeli i sustavnost tvorbe. Demoinačice odostražnih rječnika zasad su izrađene za projekte *Mrežnik*, *Jena* i *Muško i žensko u hrvatskome jeziku*.

Građa za *Religijski pravopis* prikupljena je ekscerpiranjem općih (npr. *Školski rječnik hrvatskoga jezika*), posebnih (npr. Klaićev *Rječnik stranih riječi A – Ž*) te religijskih rječnika i priručnika (izvornih: *Opći religijski leksikon* Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, *Hrvatska kršćanska terminologija* Jeronima Šetke, *Mali religijski rječnik* Adalberta Rebića, *Hrvatsko kršćansko nazivlje* i *Hrvatsko kršćansko nazivlje II*. Mile Mamića itd. te prijevodnih, npr. *Biblijski priručnik* Davida i Pat Alexander), vjerskih časopisa, udžbenika vjeronauka itd. Građa za pravopis obuhvaća tekstove različitih vjerskih zajednica, odnosno tekstove koji se odnose na različite vjere te je predviđena i suradnja s vjerskim zajednicama. Tako prikupljena građa provjerava se i u *Hrvatskome mrežnom korpusu hrWaC-u* i *Hrvatskoj jezičnoj riznici* te na internetu. U *Religijskome pravopisu* usporedno se prikuplja građa za pravopisni rječnik i oblikuju

⁹ Više o igrifikaciji *Mrežnika* vidi u poglavlju radne inačice monografije o *Mrežniku* J. Mihaljević: *Igrifikacija* (<http://ihjj.hr/mreznik/uploads/c76b4587df2b55ee5d1be9ddec6d4023.pdf>) te u J. Mihaljević 2020.

¹⁰ Više o odostražnim rječnicima vidi u Lewis, Mihaljević 2018. i Mihaljević, J. 2020.

poglavlja s pravopisnim pravilima. Tijekom 2022. predviđen je početak objave pravila i rječničke građe koja prati određeno pravilo na mrežnim stranicama *Religijskoga pravopisa*.

4 Jezično normiranje

4.1 Mrežnik

Iako je *Mrežnik* normativni rječnik, pri njegovoj se izradi primjenjuje normativno-deskriptivni pristup. Jedinica koja ne pripada standardnomu jeziku, ali je u korpusima na kojima se *Mrežnik* temelji dobro potvrđena, navodi se u osnovnome rječničkom modulu s potpunom obradom (gramatičkim blokom, primjerima, kolokacijama, tvorbenim podacima), ali uz napomenu da standardnomu jeziku pripada druga jedinica. Česte jezične jedinice koje ne pripadaju standardnomu jeziku, ili mu pripadaju rubno, ne isključuju se iz rječnika, nego im se određuje normativni status uz objašnjenje zašto se prednost u standardnome jeziku daje drugoj jedinici. U *Mrežniku* se normativnost očituje u svim dijelovima rječničkoga članka (u naglašavanju natuknica i oblika, u uspostavi oblika u gramatičkome bloku, u sustavu upućivanja i donošenja normativnih oznaka, odabiru standardnojezičnih primjera te u donošenju normativnih napomena). Pri određivanju normativnoga statusa pojedine jedinice primjenjuju se načela općejezičnoga normiranja, a osobito načelo normativnosti (rječnik jasno odražava normativni status pojedine jedinice, odnosno normativnu hijerarhiju među konkurentnim jedinicama), načelo sustavnosti (rječnik odražava činjenicu da je standardni jezik sustav, a ne skup nepovezanih jedinica, odnosno jedinica kojima upravljaju nepovezana pravila) i načelo proširenosti u uporabi (potvrđenosti u korpusima: svaka se jedinica provjerava u korpusu, ali se pritom uzimaju u obzir specifičnosti korpusa).¹¹

U osnovnome modulu jezični se savjeti preuzimaju sa stranica *Jezični savjetnik* i *Bolje je hrvatski*, a savjeti kojih nema na tim stranicama sastavljaju se te uključuju i u *Mrežnik* i na te stranice. Pritom se na stranicama *Jezičnoga savjetnika* nalaze savjeti koji se odnose na koju sustavnu pojavu u cijelosti, a u *Mrežniku* se, ako je to potrebno, prilagođuju konkretnoj rječničkoj jedinici na koju se odnose. Na 1. slici pokazuje se

¹¹ Uz načela autohtonosti, načelo produktivnosti, tradicijsko načelo, načelo svrhovitosti/primjerenosti određenomu funkcionalnomu stilu te načelo poštovanja razvojnih tendencija. Više o načelima primijenjenima pri izradi *Mrežnika* vidi u Hudeček i Mihaljević 2019b.

kako se jezični savjet ponavlja uz natuknicu *katolikinja* i natuknicu *katolkinja* (kojoj se daje prednost). Taj će se savjet u opširnijemu obliku nalaziti i na stranicama *Religijskoga pravopisa*.

katolikinja
rel. **Katolikinja je ženska osoba katoličke vjere.**
- Njegova majka, praktična i odana katolikinja, uz pomoć mjesnoga svećenika pobrinula se da Franjo primi dobar odgoj i obrazovanje.
- Vjernica sam, katolikinja, molim se i idem u crkvu.
- Kao katolikinji mišljenje Crkve o relevantnim društvenim temama mi je veoma važno.
Kakva je katolkinja? deklarirana, odana, pobožna, praktična, pravovjerna
Koordinacija: katolikinja i intelektualka, katolikinja i teologinja; katolikinja ili muslimanka

v. katolkinja -1
• Iako u hrvatskome nema nepostojanoga i te bi lik *katolkinja* bio tvorbeno točan, u vjerskim se kontekstima mnogo češće upotrebljava lik *katolkinja*, pa tome liku treba dati prednost u hrvatskomu standardnom jeziku.
tvorba: katolik-inja
tvorenice: katolikinjⁱⁿ

katolkinja ⁴⁸ im. ž. (G *katolkinj*, DL *katolkinji*, A *katolkinju*, V *katolkinjo*, I *katolkinjom*; mn. NAV *katolkinje*, G *katolkinja*, DLI *katolkinjama*)
rel. **Katolkinja je ženska osoba katoličke vjere.**
- Iako je odgojena kao katolkinja, glumica Zoëy Deschanel ne propušta priliku kako bi sa svojim prijateljima i kolegama druge religije proslavila njihove blagdane.
- U jednom periodu svoga života doživjela sam obraćenje i, nakon što sam upoznala Boga, primila sam i ostale svete sakramente, ispovijed, pričest i potvrdu, i od tada sam nastavila živjeti životom praktične vjernice katolkinje.
Kakva je katolkinja? gorljiva, praktična, prava, zadržta
Što katolkinja može? krstiti (djecu), odgajati (djecu), rađati (djecu), udati se
Što se s katolkinjom može? oženiti je
Koordinacija: katolkinja i vjernica, katolkinja i katolik; katolkinja i musliman, katolkinja i pravoslavac, katolkinja i pravoslavka, kršćanka i katolkinja; Hrvatica i katolkinja; katolik ili katolkinja
MUŠKO: **katolik** :1, **SINONIM:** **katolkinja** :1
• Iako u hrvatskome nema nepostojanoga i te bi lik *katolkinja* bio tvorbeno točan, u vjerskim se kontekstima mnogo češće upotrebljava lik *katolkinja*, pa tome liku treba dati prednost u hrvatskomu standardnom jeziku.
tvorba: katol-kinja
TVORENICA: **katolkinjin**
Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihj.hr/kolokacije/search?q=katolkinja&search_type=basic

Slika 1: Normativni savjet uz natuknice *katolkinja* i *katolikinja* u osnovnome *Mrežnikovu* modulu

Izvor: neobjavljena radna inačica

U primjeru danom na 1. slici vidi se i kako su u *Mrežniku* povezani muški i ženski parnjaci. To je povezivanje dosljedno provedeno u cijelome rječniku u svim trima njegovim modulima.

U modulu za učenike osnovne škole savjeti se preuzimaju iz baze jezičnih savjeta za učenike nižih razreda osnovne škole (<http://hrvatski.hr/savjeti/>) sastavljene upravo za potrebe toga modula. Na 2. slici primjer je tipske napomene koja se sustavno u tome modulu donosi i uz muške i uz ženske mocijske parnjake.

⁷ [Lana] [Domaći] **katolkinja** (katolkinje) imenica
Rastavljanje na slogove: ka-tol-ki-nja
Katolkinja je ženska osoba katoličke vjere.
hrvatske katolkinje
Katolkinje i katolici okupili su se na misi.
MUŠKO: **katolik**
• Katolik je muška osoba katoličke vjere. Katolkinja je ženska osoba katoličke vjere. Katolkinje su ženske osobe katoličke vjere. Katolici su muške osobe katoličke vjere, ali i muške i ženske osobe katoličke vjere. Dakle, Marko je katolik, Lucija je katolkinja, Marko i Luka su katolici, Lucija i Ana su katolkinje, a Lucija, Ana, Marko i Luka su katolici.

Slika 2: Normativni savjet u osnovnome *Mrežnikovu* modulu za učenike nižih razreda osnovne škole

Izvor: neobjavljena radna inačica

Za razliku od osnovnoga modula, u kojemu se osim normativnih donose i uporabne napomene, u modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik na početnome stupnju učenja (A1 – B2 prema ZEROJ-u) postoji samo jedna vrsta napomene, a u njoj se navode svi normativni, gramatički i uporabni podatci koji se odnose na rječničku jedinicu (natuknicu, podnatuknicu ili frazem) ili na njezino pojedino značenje. Na 3. slici donosi se primjer napomene koja se tipski pojavljuje uz muške moljčke parnjake.

prijatelj im. m. (G prijatelj, D prijatelju, A prijatelja, V prijatelju, L o prijatelju, I s prijateljem; mn. N prijatelji, G prijatelja, D prijateljima, A prijatelje, V prijatelji, L o prijateljima, I s prijateljima)
Prijatelj je muška osoba s kojom smo bliski, u koju imamo povjerenja i s kojom volimo provoditi vrijeme.
 - Jučer sam sreo prijatelja iz djetinjstva.
 - Ti si mi stvarno pravi prijatelj.
 - U nesreći vidimo tko nam je pravi prijatelj.
ZENSKO: prijateljica :1
 - Imenica prijatelj u množini može označavati osobe muškog spola, ali i osobe muškog i ženskog spola, npr. *Petar i Ivana su prijatelji.*, ali i: *Petar i Ivana su prijateljice.*

Slika 3: Normativni savjet u *Mrežnikovu* modulu za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik

Izvor: neobjavljena radna inačica

Iz danih je primjera jasno da se savjet i način njegova donošenja prilagođuje korisniku modula. Dok se za korisnike osnovnoga modula objašnjava odnos između riječi *katolkinja* i *katolikinja*, koje se obje navode i obrađuju kao natuknice, u drugim se dvama modulima kao natuknica uspostavlja samo normativno preporučljivija riječ. U savjetima danima u tim dvama modulima težište je na činjenici da korisnike tih dvaju modula može dovesti u nedoumicu kako se označuje više osoba različitoga spola, pa se na način primjeren korisnicima (koji se razlikuje ovisno o modulu) upozorava na to da se više osoba različitoga spola označuje množinom imenice koja primarno označuje mušku osobu. Na to se upozorava i korisnike osnovnoga modula, ali ne u obliku savjeta, nego u tipski oblikovanoj definiciji: *Katolik je osoba bez obzira na spol ili muška osoba katoličke vjere., Prijatelj je bliska osoba bez obzira na spol ili muška osoba s kojom se tko druži, koju poštuje i voli i u koju ima povjerenja.* Temeljno se načelo jezičnoga normiranja, sustavnost, očituje u *Mrežniku* u činjenici da su savjeti oblikovani tipski.¹²

¹² Više o sustavnosti u oblikovanju jezičnih savjeta u *Mrežniku* vidi u Hudeček i Mihaljević (u tisku), Lewis i Matijević (<http://ihj.hr/mreznik/uploads/cf6bbcd7735779f096c4a75833de46db.pdf>) te Hudeček, Mihaljević i Pašini (https://rjecnik.hr/mreznik/wp-content/uploads/Modul%20za%20strance_24_10-2.pdf).

4.2 Jena

Terminološki rad temelji se na opisu stanja koje postoji u praksi. Deskriptivnom analizom utemeljenom na korpusu i na analizi jezikoslovnih priručnika utvrđuje se kojim je pojmovima pridružen samo jedan naziv, a za koje postoje sinonimni parovi ili nizovi te za koje pojmove ne postoji (odgovarajući) hrvatski naziv. Nakon utvrđivanja postojećega stanja slijedi normativno razvrstavanje sinonimnih naziva i utvrđivanje normativno najprihvatljivijih rješenja te predlaganje novih naziva ako hrvatski naziv još ne postoji ili ako nije u skladu s terminološkim načelima (preskriptivni pristup). Osim toga, analizom je obuhvaćeno i stanje u starijim razdobljima (dijakronijski pristup). Ako za jedan pojam postoji jedan naziv koji se dobro uklapa u hrvatski jezični sustav, nema nikakve potrebe za normativnim zahvatima (preskripcijom), nego se naziv definira u bazi i pridružuju mu se istovrijednice na stranim jezicima. Normativna je intervencija u nazivlju potrebna samo ako se pojavi terminološka potreba, tj. ako se pojavi nov pojam ili novi strani naziv kojemu ne odgovara ni jedan hrvatski naziv ili ako postoji više sinonimnih naziva među kojima treba napraviti odabir te ako naziv odudara od temeljnih norma hrvatskoga standardnog jezika. U terminološkoj bazi *Jena* bilježe se svi sinonimni nazivi potvrđeni u korpusu, ali su na temelju terminoloških načela razvrstani u ove skupine: preporučeni, dopušteni, nepreporučeni, žargonski i zastarjeli nazivi.

Definicije tih naziva u *Jeni* prikazane su u 1. tablici.

Terminološka su načela (Hudeček, Mihaljević 2012.): 1. domaće riječi imaju prednost pred stranim, 2. nazivi latinskoga i grčkoga podrijetla imaju prednost pred nazivima preuzetim iz engleskoga, francuskoga, njemačkoga itd., 3. prošireniji i korisnicima prihvatljiviji naziv ima prednost pred manje proširenim, 4. naziv mora biti usklađen s fonološkim, morfološkim, tvorbenim, sintaktičkim sustavom hrvatskoga standardnog jezika, 5. kraći nazivi imaju prednost pred duljim, 6. naziv od kojega se lakše tvore tvorenice ima prednost pred onime od kojega se ne mogu tvoriti tvorenice, 7. treba izbjegavati da naziv unutar istoga terminološkog sustava ima više značenja, 8. nazivi se ne smiju bez valjana razloga mijenjati – ako jedan naziv već ima određeno značenje, ne treba istomu nazivu davati nova značenja te ako je jednomu značenju pridružen jedan naziv, ne treba mu pridružiti drugi, 9. naziv ima prednost pred drugim istoznačnim nazivima ako odgovara pojmu kojemu je pridružen i odražava svoje mjesto u pojmovnome sustavu.

Tablica 1: Normativno razvrstavanje naziva u *Jeni*

Naziv	Definicija	Engleska istovrijednica
preporučeni naziv	naziv koji se s obzirom na terminološka načela smatra najboljim nazivom za određeni pojam	preferred term
nepreporučeni naziv	naziv koji se s obzirom na terminološka načela ne smatra najboljim nazivom za određeni pojam	deprecated term
dopušteni naziv	naziv koji se s obzirom na terminološka načela ne smatra najboljim nazivom za određeni pojam, ali se najčešće zbog proširenosti u uporabi smatra da njegovu uporabu treba dopustiti	admitted term
žargonski naziv	naziv koji se upotrebljava u stručnome žargonu i koji ne pripada znanstvenomu nazivlju	colloquial term
zastarjeli naziv	naziv koji se upotrebljavao u prošlosti, ali više nije u uporabi	obsolete term

Izvor: istraživanje autorica

Strukturu natuknica u *Jeni*, primjenu navedenih načela i oblikovanje jezičnih savjeta prikazat ćemo na dvama rječničkim člancima u kojima su obrađena različita značenja naziva *nepostojani* a u *Jeni*. Budući da u bazi *Strune* nema polisemije, izrađena su dva rječnička članka *nepostojani* a. Oni se razlikuju po definiciji, istoznačnicama i istovrijednicama na stranim jezicima. Naziv je *nepostojani* a višeznačan, pa su mu zbog toga u *Jeni* pridružene dvije definicije: 1. glasovna promjena u kojoj dolazi do gubljenja ili pojavljivanja samoglasnika *a* u nekim oblicima riječi, 2. samoglasnik *a* koji postoji samo u nekim oblicima neke riječi, a u drugim se oblicima gubi. Korpusnom pretragom utvrđeno je da se u hrvatskome upotrebljavaju ovi istoznačni nazivi: *nepostojano a*, *nepostojani a*, *alternacija a/∅*, *zamjena a/∅*. Terminološkom analizom utvrđeno je da prvome značenju odgovaraju sva četiri naziva, a drugome značenju samo nazivi *nepostojani* a i *nepostojano a*. Zbog sintaktičkih i semantičkih razloga (*a* je u glasovnoj promjeni glas, a ne slovo) prednost se daje nazivu *nepostojani* a pred nazivom *nepostojano a*. Davanje prednosti nazivu *nepostojani* a objašnjeno je u radu Mihaljević i Horvat 2007., a u *Jeni* se daje jednostavna normativna napomena te se upućuje na taj rad. Također se upućuje na odgovarajuće poglavlje u *Hrvatskoj školskoj gramatici*.

nepostojani a

status naziva: naziv || **obrađivač:** Josipa Mioč || **faza obradbe:** savjetnik pregledao || **autorski:** ne

definicija: glasovna promjena u kojoj dolazi do gubljenja ili pojavljivanja samoglasnika a u nekim oblicima riječi

radna definicija: glasovna promjena u kojoj dolazi do gubljenja ili pojavljivanja samoglasnika a u nekim oblicima riječi

projekt: jezikoslovlje

potpodručje: fonologija

dopušteni naziv: alternacija a/e; zamjena a/e

istovrijednica - engleski: a/e alternation

nepreporučeni naziv: nepostojano a

istovrijednica - njemački: Vokalschwund a

istovrijednica - francuski: voyelle a mobile; alternance a/a

istovrijednica - ruski: ёrmoe a

jezična odrednica: višerječni naziv

poveznica: <http://gramatika.hr/pravilo/nepostojani-a-zamjena-a-o/11/#pravilo>

napomena: Budući da je riječ o nepostojanom glasu, a ne o nepostojanom slovu, pravilan je naziv *nepostojani a*, a ne *nepostojano a*. Opširnije objašnjenje vidi u radu Mihaljević, Milica; Horvat, Marijana, 2007. Glasovne promjene: nepostojano a i e (problematizacija naziva, definicija i međuodnosa glasovnih promjena). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 33. 289–304. https://hrcaak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=34659.

nepostojani a

status naziva: naziv || **obrađivač:** Milica Mihaljević || **faza obradbe:** zaključano || **autorski:** ne

definicija: samoglasnik a koji postoji samo u nekim oblicima iste riječi, a u drugim se oblicima te riječi gubi

projekt: jezikoslovlje

potpodručje: fonologija

nepreporučeni naziv: nepostojano a

istovrijednica - engleski: fleeting <i>a</i>; movable <i>a</i>

istovrijednica - njemački: Vokalschwund <i>a</i>

istovrijednica - francuski: voyelle <i>a</i>; mobile

istovrijednica - ruski: ёrmoe <i>a</i>

jezična odrednica: višerječni naziv

poveznica: <http://gramatika.hr/pravilo/nepostojani-a-zamjena-a-o/11/#pravilo>

napomena: Budući da je riječ o nepostojanom samoglasniku koji postoji samo u nekim oblicima iste riječi i u drugim se oblicima te riječi gubi, a ne o nepostojanom slovu, pravilan je naziv *nepostojani a*, a ne *nepostojano a*. Opširnije objašnjenje vidi u radu Mihaljević, Milica; Horvat, Marijana, 2007. Glasovne promjene: nepostojano a i e (problematizacija naziva, definicija i međuodnosa glasovnih promjena). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 33. 289–304. (https://hrcaak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=34659.)

Slika 4: Obrada naziva *nepostojani a* u *Jeni*

Izvor: neobjavljena radna inačica

U *Jeni* se pozornost posvećuje i navođenju mocijskih parnjaka. Uz svaki se mocijski parnjak navodi i napomena u kojoj se objašnjava kad se upotrebljava muški, a kad ženski mocijski parnjak. Iscrpna analiza uporabe muških i ženskih profesijskih naziva provedena je u radu Hudeček i Mihaljević 2019, a u *Jeni* se daje jednostavna normativna napomena te se donosi poveznica na taj rad.

leksikograf											
status naziva: naziv obrađivač: Lana Hudeček faza obradbe: zaključano autorski: ne											
definicija: jezikoslovac koji se bavi leksikografijom											
radna definicija: osoba koja se bavi leksikografijom											
projekt: jezikostovlje											
potpodručje: leksikografija											
<table> <tr> <td>istovrijednica - engleski:</td> <td>lexicographer</td> </tr> <tr> <td>istovrijednica - njemački:</td> <td>Lexikograf, Lexikograph</td> </tr> <tr> <td>istovrijednica - francuski:</td> <td>lexicographe</td> </tr> <tr> <td>istovrijednica - ruski:</td> <td>лексикограф</td> </tr> <tr> <td>istovrijednica - švedski:</td> <td>lexikograf</td> </tr> </table>		istovrijednica - engleski:	lexicographer	istovrijednica - njemački:	Lexikograf, Lexikograph	istovrijednica - francuski:	lexicographe	istovrijednica - ruski:	лексикограф	istovrijednica - švedski:	lexikograf
istovrijednica - engleski:	lexicographer										
istovrijednica - njemački:	Lexikograf, Lexikograph										
istovrijednica - francuski:	lexicographe										
istovrijednica - ruski:	лексикограф										
istovrijednica - švedski:	lexikograf										
jezična odrednica: imenica											
broj: jednina											
rod: muški											
poveznica: http://studialexicographica.lzmk.hr/sl/article/view/277/260											
napomena: Naziv <i>leksikograf</i> u općemu značenju te u množini može se odnositi i na mušku i na žensku osobu. Uz ime ženske osobe navodi se naziv <i>leksikografkinja</i> .											

Slika 5: Obrada naziva *leksikografu Jeni*

Izvor: neobjavljena radna inačica

4.3 Muško i žensko u hrvatskome jeziku

Važnost muško-ženskih odnosa u hrvatskome jeziku očita je i iz velikoga broja savjeta koji se odnose na taj problem i koji se gotovo svakodnevno traže telefonski ili e-poštom. Najčešće se pitanja odnose na određivanje muškoga ili ženskoga mocijskog parnjaka ili na uporabu muškoga ili ženskoga parnjaka u određenome kontekstu. Savjete traže pojedinci, ali i ustanove i udruge. Problem je širi od problema mocijske tvorbe jer se katkad muško-ženski odnosi ne mogu izraziti tvorbenim odnosom, npr. *medicinska sestra – medicinski tehničar*. Zbog velikoga broja upita zainteresiranih građana pojavila se potreba izrade jedinstvenoga portala, koji je trenutačno dostupan u demoinačici. Rad na ovome projektu tijesno je povezan s radom na *Mrežniku* (dosljedna obrada i povezivanje mocijskih parnjaka) i *Jeni* (muško/ženski profesijski nazivi, jezik spolne/rodne nediskriminacije) i s jezičnim savjetima, u kojima se već nalazi određen broj savjeta koji se odnose na mocijske parnjake (*babica > primalja, diskedžokejica, dadilja, generalica zborna, javna bilježnica, kapetanica korvete, knjigoveškinja, kontraadmiralica, krupije, kućni pomoćnik, mornarica, primalja, roniteljica, servirka > poslužiteljica, spasiteljica, striper, taokinja, tekstopiskinja, tkalac, vezilac, vodičica, vršiteljica dužnosti ravnateljice > vršiteljica dužnosti ravnatelja*).

Normativnost se ogleda u ovim točkama:

1. u tražilici se nalaze preporučeni muško/ženski parnjaci
2. izrađuje se baza jezičnih savjeta koji se temelje na upitima korisnika
3. izrađuje se odostražni rječnik (dostupan u demoinačici) koji doprinosi sustavnosti rješenja.

U 2. tablici navodimo nekoliko primjera jezičnih savjeta koji se temelje na upitima korisnika.

Tablica 2: Odgovori na pitanja korisnika

Pitanje	Odgovor
Kako treba nazvati radnika na polju soli, <i>solar</i> , <i>solonar</i> ili kako drukčije?	U hrvatskome jeziku potvrđena je imenica <i>solar</i> , npr. u rečenici: <i>Kako bi lakše proveli svoje planove i ciljeve, hrvatski solari su se udružili u Udrugu hrvatskih solana.</i> , koja se nalazi u <i>Hrvatskome jezičnom korpusu</i> . Ta je riječ potvrđena i u <i>Velikome rječniku hrvatskoga standardnog jezika</i> (Jojić 2015.). Stoga u značenju 'osoba ili muškarac koji u solani radi na skupljanju soli' treba upotrijebiti naziv <i>solar</i> . Ženski mocijski parnjak glasi <i>solarica</i> .
Kako glasi ženski mocijski parnjak od imenice <i>skaut</i> , kako pravilno napisati naziv <i>skaut(-)izviđač</i> i kako glasi ženski mocijski parnjak od toga naziva?	Ženski mocijski parnjak od imenice <i>skaut</i> je <i>skautkinja</i> , kao što je od <i>astronaut</i> <i>astronautkinja</i> (može se provjeriti u odostražnome rječniku). Od imenice <i>izviđač</i> ženski je mocijski parnjak <i>izviđačica</i> (model <i>pjevač – pjevačica</i>), a složeni nazivi bi trebali biti <i>skaut izviđač</i> (bez spojnice jer je genitiv <i>skauta izviđača</i> , a ne <i>skaut-izviđača</i>) i <i>skautkinja izviđačica</i> . U množini je dovoljno govoriti o <i>skautima</i> , <i>skautima izviđačima</i> i <i>izviđačima</i> te se to odnosi i na muškarce/dječake i na žene/djevojčice. Ako se odnosi na pojedinu ženu/djevojčicu ili samo na žene/djevojčice, treba govoriti o <i>skautkinjama</i> , <i>skautkinjama izviđačicama</i> i <i>izviđačicama</i> . Naziv <i>skautica</i> prihvatljiv je u razgovornome stilu, kao <i>pedagogica</i> (razgovorno) i <i>pedagoginja</i> (standardnojezično).
Prijevod je engleskoga <i>guide vodič</i> , je li ženski mocijski parnjak <i>vodičica</i> , <i>vodnica</i> ili <i>votkinja</i> ?	Ženski mocijski parnjak od <i>vodič</i> je <i>vodičica</i> . Vodič je muškarac ili osoba (u množini ili kad ne znamo na koga se odnosi), a <i>vodnica</i> je ženski mocijski parnjak od <i>vodnik</i> (u vojsci). <i>Vodkinja</i> je glasovno nemoguće. Trebalo bi onda biti <i>votkinja</i> zbog jednačenja po zvučnosti, ali bi to bilo tvoreno od <i>vod</i> , a ne od <i>voditi</i> .

Izvor: istraživanje autorica

4.4 Religijski pravopis

Religijski pravopis odražavat će pravopisne probleme te je u skladu s tim podijeljen na poglavlja *Glasovi* (npr. ispadanje/neispadanje glasova: *adventski vijenac*, glasovi č/ć: *časna sestra*, *časoslov*, *čestičnjak*, *čistilište*, *čitanje*, *čudo*, *čudoređe*, glasovi đ/dž: *dakon*), *Veliko i malo početno slovo* (*Djela apostolska*, *Djevica Marija*, *Dobri Papa*, *Dobri Pastir*, *dominikanac*, *Drinske mučenice*, *Drugi vatikanski sabor/koncil*, *Družba Isusova*, *Družba kćeri Božje ljubavi*, *sveti Pavao pustinjak*, *sveti Ivan Krstitelj*), *Sastavljeno i nesastavljeno pisanje* (*uime*, *Očenaš*, *Zdravomarija*), *Pisanje riječi iz stranih jezika* (*eshatološki*, *euharistija*), *Kraćenje riječi* (*bl.*, *sv.*, *fra*, *don*, *p.*, *s.*, *ss.*, *oo.*, *vlč.*, *mons.*, *msgr.*, *katol.*, *Lk*, *Post*, *Id*, *Ez*, *Kor*, *IHS*), *Pravopisni znakovi* (posebno navodnici unutar navodnika te bjelina u primjerima kao *Matej 5, 3*). U ovome posebnom pravopisu donosit će se samo pravila koja se odnose na pisanje religijskih naziva ili imena ili pravila koja se odnose na specifičnost religijskoga teksta. Međutim, taj će priručnik uključivati i jezične savjete koji se odnose na druge razine, a koji su nastali temeljem upita zainteresiranih građana. Donosimo primjere nekih takvih pitanja i odgovora na njih.

Tablica 3: Odgovori na pitanja korisnika

Pitanje	Odgovor
Je li točan naziv <i>baptistica</i> / <i>anabaptistica</i> ili <i>baptistkinja</i> / <i>anabaptistkinja</i> ?	Od muških mocijskih parnjaka na <i>-ist</i> (<i>baptist</i> , <i>anabaptist</i>) ženski se mocijski parnjaci u hrvatskome standardnom jeziku tvore sufiksom <i>-ica</i> : <i>baptistica</i> , <i>anabaptistica</i> .
Kako glasi naziv za ženu koja se bavi teologijom, za ženu teologa?	Imenice ženskoga roda koje označuju zanimanje od imenica muškoga roda na <i>-log</i> i <i>-og</i> u hrvatskome standardnom jeziku tvore se sufiksom <i>-inja</i> , pa se tako prednost daje imenici <i>teologinja</i> pred imenicom <i>teologica</i> , koja pripada neformalnoj komunikaciji.

Pitanje	Odgovor
Je li bolje upotrebljavati imenicu <i>bezvjernik</i> ili imenicu <i>bezvjerac</i> i kako glasi imenica koja označuje ženu izvedena od imenice <i>bezvjerac</i>? Ne bi li bilo bolje umjesto imenica <i>bezvjernik</i> i <i>bezvjerac</i> upotrebljavati imenicu <i>nevjernik</i>?	Imenice <i>bezvjernik</i> i <i>bezvjerac</i> označuju mušku koja nema vjere, koja ne vjeruje, odnosno koja nije vjernik. Obje su nastale prefiksarno-sufiksalskom tvorbom od imenice <i>vjera</i>: <i>bez-vjer-nik</i>, <i>bez-vjer-ac</i> i u hrvatskim su korpusima potvrđene podjednakim brojem potvrda. Od imenice <i>bezvjernik</i> ženski je parnjak <i>bezvjernica</i>, a od imenice <i>bezvjerac</i> ženski je parnjak <i>bezvjerka</i>. Imenice <i>bezvjernik</i> i <i>bezvjerac</i>, tvorene od imenice <i>vjera</i>, značenjski su bliske imenici <i>nevjernik</i> u značenju 'onaj koji nije vjernik' (nevjernik) (drugo je imenica nastala od pridjeva <i>nevjeran</i> koja se drukčije tvorbeno raščlanjuje: <i>nevjer-nik</i> 'onaj koji je nevjeran'). Od te imenice ženski je parnjak <i>nevjernica</i>, a sve su tri navedene imenice kojima se označuje muška osoba (<i>bezvjernik</i>, <i>bezvjerac</i>, <i>nevjernik</i>), odnosno u množini osoba bez obzira na spol, te tri imenice kojima se označuje ženska osoba (<i>bezvjernica</i>, <i>bezvjerka</i>, <i>nevjernica</i>) dobre u hrvatskome standardnom jeziku. Prve su dvije u dvama navedenim nizovima tvorbeno usporedive i istoznačne, dok je u trećemu slučaju riječ o drukčijoj tvorbenoj motiviranosti i, najčešće, također istoznačnosti (zamjenjivosti bez promjene značenja) s prvim dvjema.

Izvor: istraživanje autorica

5 Zaključak

Usporedimo li četiri projekta Odjela za hrvatski standardni jezik možemo zaključiti:

1. Svi su projekti korpusno utemeljeni, za projekte *Jena* i *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* izrađuje se i specijalizirani korpus.
2. Pristup je u svim projektima deskriptivno-normativan.
3. Projekti se temelje na upitima korisnika i njima se nastoji odgovoriti na društvenu potrebu.
4. Jezični savjeti bitna su sastavnica navedenih projekata.
5. Iako se u svim projektima jezično normiranje najjasnije očituje na leksičkoj razini, ono se provodi i na ostalim jezičnim razinama (pravopisnoj, fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj).
6. Svi su projekti međusobno povezani, odnos muško-ženskih mocijskih parnjaka analizira se u sva četiri projekta te se velika pozornost posvećuje

spolnoj/rodnoj nediskriminaciji i izbjegavanju stereotipa te pragmatičkim aspektima uporabe muških ili ženskim mocijskih parnjaka.

7. Temeljno religijsko i jezikoslovno nazivlje uključeno je u *Mrežnik*.
8. Kao pomoćni alat za *Mrežnik*, *Jenu* i *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* izrađeni su i specijalizirani odostražni rječnici na kojima su može provjeriti sustavnost obrade tvorbenih skupina.
9. Rezultati rada na projektima dovest će do uključivanja hrvatskoga jezika u međunarodne baze.
10. Projekti su ostvarili široku međuprojektну suradnja s projektima u Hrvatskoj i s međunarodnim projektima.

Literatura

- David ALEXANDER, Pat ALEXANDER, 1989: *Biblijski priručnik. Mala enciklopedija*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, Grafički zavod Hrvatske.
- Maja BRATANIĆ, Ana OSTROŠKI ANIĆ, 2013: The Croatian National Termbank STRUNA: A New Platform for Terminological Work. *Collegium antropologicum* 3/37, 677–683. Pristup 20. 11. 2021. na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=174654
- Dunja BROZOVIĆ RONČEVIĆ, Damir ČAVAR, 2008: Hrvatska jezična riznica kao podloga jezičnim i jezičnopovijesnim istraživanjima hrvatskoga jezika. *Vidjeti Obrid: referati hrvatskih sudionika i sudionika za XIV. međunarodni slavistički kongres*. Ur. Bernardina Petrović, Marko Samardžija. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, Hrvatska sveučilišna naklada. 173–186.
- Dinamičnost kategorija specijaliziranoga znanja – DIKA*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/dika/editage/Insights>. Pristup 11. 2. 2021. na <https://www.editage.com/insights/should-i-use-the-word-sex-or-gender-in-my-scientific-research-paper>
- Gender Equality Law Center*. Pristup 11. 2. 2021. na <https://www.genderequalitylaw.org/gender-stereotyping>
- Gender-neutral language in the European Parliament*. 2018. Pristup 11. 2. 2021. na http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/151780/GNL_Guidelines_EN.pdf
- Gender-sensitive Communication*. Pristup 11. 2. 2021. na <https://eige.europa.eu/publications/gender-sensitive-communication/first-steps-towards-more-inclusive-language/terms-you-need-know>
- Guidelines for Nonsexist Language in APA Journals*. 1978. *Educational Researcher*. Pristup 11. 2. 2021. na <http://www.jstor.org/stable/1175970>
- Hrvatska mrežna riznica*. Pristup 11. 11. 2021. na <http://riznica.ihjj.hr/>
- Hrvatska školska gramatika*. Pristup 11. 11. 2021. na <https://gramatika.hr/>
- Hrvatski jezični korpus*. Pristup 11. 2. 2021. na <http://nlp.ffzg.hr/resources/corpora/hrwac/>
- Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. Pristup 11. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/mreznik>
- Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*. Pristup 11. 2. 2021. na <http://jena.jezik.hr/>
- Hrvatsko strukovno nazivlje – Struna*. Pristup 11. 11. 2021. na <http://struna.ihjj.hr/>
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2012: *Hrvatski terminološki priručnik*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2015: Relations between Description and Prescription in Croatian Language Manuals. *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis*. Ur. Mojca Smolej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 299–307. Pristup 20. 11. 2021. na <https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-34-1-del/>

- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2019: Profesijski nazivi u hrvatskoj e-terminografiji i e-leksikografiji. *Studia linguisticographica* 13, 75–95. Pristup 20. 11. 2021. na <https://hrcak.srce.hr/226071>
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2019a: Croatian Web Dictionary – Mrežnik vs. Croatian Linguistic Terminology – Jena. *INFuture 2019: Knowledge in the Digital Age*. Ur. Petra Bago i dr. Zagreb: Department of Information and Communication Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences. 22–31. Pristup 20. 11. 2021. <https://infoz.ffzg.hr/infuture/conference-proceedings/infuture2019-proceedings>
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2019b: Kako normativnu preporuku donosi terminolog, a kako standardolog. *Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvističku održanoga od 3. do 5. svibnja 2018. Jezik i um*. Ur. Mihaela Matešić, Anastazija Vlastelić. Zagreb: Srednja Europa. 3–30.
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, Željko JOZIĆ (ur.), 2020: *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pristup 10. 11. 2021. na <http://jena.jezik.hr/index.php/e-monografija/>
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ. Jezični savjeti u *Mrežniku* i *Jeni*. *Zbornik radova s II. Međunarodne znanstvene konferencije Kroatistika unutar slavističkog, europskog i svjetskog konteksta*. (u tisku)
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, 2018: Normiranje hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja. *Hrvatski prilozi 16. međunarodnom slavističkom kongresu*. Ur. Stipe Botica, Marija Malnar Jurišić, Davor Nikolić, Josipa Tomašić, Ivana Vidović Bolt. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo. 49–63.
- Lana HUDEČEK, Milica MIHALJEVIĆ, Dinka PASINI, Modul za osobe koje uče hrvatski kao ini jezik. *Hrvatski mrežni rječnik – monografija. Radna inačica*. Pristup 15. 11. 2021. na https://rjecnik.hr/mreznik/wp-content/uploads/Modul%20za%20strance_24_10-2.pdf
- Jena*, odostražni rječnik, Pristup 20. 11. 2021. na <http://jena.jezik.hr/wp-content/odostrazni-jena/>
- Jezični savjetnik*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://jezicni-savjetnik.hr/>
- Jezik hrvatski*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pristup 11. 11. 2021. na <http://jezik.hr/>
- Ljiljana JOJIĆ (ur.), 2015: *Veliki rječnik hrvatskoga standardnoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bratoljub KLAJIĆ, 1990: *Rječnik stranih riječi A – Ž*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Kristian LEWIS, Josip MIHALJEVIĆ, 2018: Odostražni rječnik – što je, kako ga izraditi i čemu služi. *Hrvatski jezik* 5, 21–25. Pristup 20. 11. 2021. na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304945
- Kristian LEWIS, Maja MATIJEVIĆ, Modul za učenike nižih razreda osnovne škole. *Hrvatski mrežni rječnik – monografija. Radna inačica*. Pristup 15. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/cf6bbcd7735779f096c4a75833dc46db.pdf>
- Nikola LJUBEŠIĆ, Filip KLUBIČKA, 2016: *Croatian web corpus brWaC 2.1*. Slovenian language resource repository CLARIN.SI. Pristup 26. 10. 2021. na <http://hdl.handle.net/11356/1064>
- Mile MAMIĆ, 2004: *Hrvatsko kršćansko nazivlje*. Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja.
- Mile MAMIĆ, 2020: *Hrvatsko kršćansko nazivlje (II)*. Informativni centar MIR Međurije.
- Mario MARKOVIĆ, Josip MIHALJEVIĆ, 2020: Korpus *Jene* – Jednojezični terminološki korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 110–122. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>
- Mario MARKOVIĆ, Josip MIHALJEVIĆ, Milica MIHALJEVIĆ, 2020: Kako pronaći jezikoslovni naziv. *Hrvatski jezik* 7, 18–22. Pristup 20. 11. 2021. na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=342004
- Josip MIHALJEVIĆ, 2020: *Igrifikacija Hrvatskoga mrežnog rječnika – Mrežnika. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2, 871–898
- Josip MIHALJEVIĆ, Igrifikacija. *Hrvatski mrežni rječnik – monografija. Radna inačica*. Pristup 15. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/c76b4587df2b55ee5d1be9ddec6d4023.pdf>
- Josip MIHALJEVIĆ, 2020: Programska rješenja u projektu *Jena*. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 123–

135. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>
- Milica MIHALJEVIĆ, 2017: Terminologija kao deskriptivna ili preskriptivna znanost – stanje u Hrvatskoj. *Словенска терминологија данас*. Ur. Predrag Piper, Vladan Jovanović. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti. 383–403.
- Milica MIHALJEVIĆ, Lana HUDEČEK, Željko JOZIĆ (ur.), 2020: *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>
- Milica MIHALJEVIĆ, Marijana HORVAT, 2007: Glasovne promjene: nepostojano *a i e* (problematizacija naziva, definicija i međuodnosa glasovnih promjena). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33, 289–304. Pristup 20. 11. 2021. na <https://hrcak.srce.hr/22044>
- Mrežnik, demoinačica odostraznoga rječnik*. Pristup 11. 11. 2021. na <https://borna12.gitlab.io/odostraznji/odostrazni-mreznik/>
- Muško i žensko u hrvatskome jeziku*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/projekt/musko-i-zensko-u-hrvatskome-jeziku/72/>; <http://muskozensko.jezik.hr/>
- Muško i žensko u hrvatskome jeziku, odostrazni rječnik*. Pristup 20. 11. 2021. na <https://muskozensko.jezik.hr/odostrazni/>
- Bruno NAHOD, 2020: Terminološka baza *Struna. Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 1–7. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/jena/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>
- Pojmovnik rodne terminologije*. Pristup 20. 2. 2021. na https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/biblioteka-ona/Publikacija_Pojmovnik%20rodne%20terminologije%20prema%20standardima%20Europske%20unije.pdf
- Portrayal Guidelines for Gender Balanced Representation*. Pristup 20. 2. 2021. na <https://stillmedab.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/IOC/What-We-Do/Promote-Olympism/Women-And-Sport/Guide-Genders-Balanced-Representation.pdf>
- Program znanstvenih istraživanja i strategija razvoja Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 2017 – 2021*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/stranica/opci-akti/16/>
- Adalbert REBIĆ, 1997: *Mali religijski rječnik*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Adalbert REBIĆ (ur.), 2002: *Opći religijski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Religijski pravopis*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/projekt/religijski-pravopis/23/>
- Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – RETROGRAM*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://retrogram.jezik.hr/>
- Rječnik terminološkoga nazivlja*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/projekt/rjecnik-terminoloskoga-nazivlja/99/>
- Sintaktička i semantička analiza dopuna i dodataka u hrvatskom jeziku – SARGADA*. Pristup 20. 11. 2021. na <http://ihjj.hr/sargada/>
- Jeronim ŠETKA, 1940: *Hrvatska kršćanska terminologija*. I. dio: hrvatski kršćanski termini grčkoga podrijetla. Makarska.
- Jeronim ŠETKA, 1964: *Hrvatska kršćanska terminologija*. II. dio: hrvatski kršćanski termini latinskoga podrijetla. Makarska
- Jeronim ŠETKA, 1965: *Hrvatska kršćanska terminologija*. II. dio: hrvatski kršćanski termini slavenskoga podrijetla. Makarska
- United Nations Human Rights*. Pristup 20. 11. 2021. na <https://www.ohchr.org/en/issues/women/wrgs/pages/genderstereotypes.aspx>
- Wikipedia. Genderless language*. Pristup 20. 11. 2021. na https://en.wikipedia.org/wiki/Genderless_language
- Eugen WÜSTER, 1991: *Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie*. Bonn: Romanistischer Verlag.
- Zakon o ravnopravnosti spolova*. Pristup 20. 11. 2021. na https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_07_82_2663.html
- Ženska soba. Jezik ravnopravnosti*. Pristup 11. 11. 2021. <http://zenskasoba.hr/hr/jezik-ravnopravnosti/>

Projects of the Department of Croatian Standard Language of the Institute of Croatian Language and Linguistics and Language Standardisation

The paper presents projects conducted at the Department of the Croatian Standard Language in the Institute of Croatian Language and Linguistics. It focuses on four related projects: The Croatian Web Dictionary – Mrežnik, Croatian Linguistic Terminology – Jena, Male and Female in the Croatian Language, and the Orthographic Manual of Religious Terms and Names.

All projects are long-term, and aim to establish a corpus-based born-digital database that is being complemented periodically. The analysis conducted in the paper focuses on the methodology used in these projects, and on how normativity is realised in the projects. Similarities and differences between the projects are stressed. The common issue in all the analysed projects is the relation between male and female pairs and the use of gender-neutral language. This issue is approached from different aspects, ranging from word-formation (how to form a feminine noun from a masculine noun) to pragmatic (when to use the feminine and when to use the masculine pair). Special attention is paid to language advice, which forms an essential component of all the analysed projects. Although the language standardisation in all projects is most obvious on a lexical level, it has been conducted on all other language levels (orthographic, phonological, morphological, word-formation and syntactic). All projects have been launched to answer the needs of language users, most often reflected in the questions and comments they send to the Institute of Croatian Language and Linguistics. The approach in all projects is descriptive (corpus-based) and normative (answering the needs of the users for language guidance in cases when the users have doubts and ask for advice). The projects have broad cooperation with other Croatian and international projects. The results of the projects will be the inclusion of the Croatian Language in international databases (Clarin, Slavonski rječnik terminološkoga nazivlja, LexVoc).

